

Олн-ämtни төлө цөрглггн элдв ах нишг

Урн үгин хальмг советск литературин эндрäk öслтиннь тускар келхлärн урдк, ураланк хол цагин йовдлмуд тоолдж санл уга келдж болшго Гражданск дäänä цаг. Хальмгин öргн у тег дäänä көлд хурлгг-джала. Алдр Лениnä дуудврар хальмгин сән гисн үрдүдн, эврәнн шин джиргглиннь төлө, эврәнн кишгиннь төлө нег күн мет. дегц босдж ноолдцхала.

Хальмгин түрүнк революционн дуд, тиигхд, гражданск дäänä галд, теегт күчтә ноолдан болдж йовх цагт үүддж төрдж гарла. Хальмгин революционн полксин цөргчнр, тер полкст политкомиссар йовсн, кезад чигн магтгдшго мана нертә командир Х. Б. Кануков, тер цагин революционн дуудиг гаргьцхасми.

Тер цагин, хальмгин түрүнк революционн дуд гаргьгдснәс нааран. Урн үгин мана советск хальмг литератур чаньгьрад батрдж одсн цагт, кесг джилмүд давгдв. Эн джилмүдин эргцд, урн үгин хальмг советск литератур, урдк цагин онц-онц дуудас, урдк цагин зөöриг шалгьдж олзлдж, ода батрсн литератур болдж, öмн нүүрт йовгч цуг советск литературин ни-нишцньгүү, чаньгь, бат зерглänd, цаарандан улм чаньгьрдж өсдж өөдлв.

Хальмгин бичäчнрин хойрдгч хург 1937 джил хурагдсн болдг. Түүнәс нааран олн джилмүд давб. Эн джилмүдин эргцд урн үгин хальмгин литературт шинәс кесг олн гäävгьä гидг произведеньс немгддж бичгдв. Шинәс кесг олн бичäчнр нердән дуудулв.

Урн үгин хальмг литературин öслтн чееджär келгддг хальмг туудж-түүклä батта залгьлдата. Хальмг фольклор — йир ик зөöр. Литературин кев-яңз, авц делгрүүлгьндн, чимлгьтә, ке-сäähн үгмүдär произведень бичлгьндн, хальмгин бичäчнрт, чееджär келгддг туудж-түүк йир ик ач-тусан күргнә.

Болв зуг, тер тиим элдв гидг зөöриг, олн-ämtн чееджär келдг олн туудж-түүкиг бичдж авх, хурадж барлггн ода чигн сулар кегдджәнә гидж келх кергтә.

Бичгддж авгдад уга кесг олн-зүсн туудж-түүк ода чигн бäänä. Хальмг келн-ämtнә чееджär келгддг туудж-түүкин сувсн болгч — «Джаньгьрин» шин бөлгүд чигн бäänä.

Гражданск дäänä цагин туудж-түүк, тер цагт бичгддж барлгддж гаргьгдсн литературн произведеньс, нег үлү тер цагин дуд, өдгä цагт ода чигн багьар барлгддж гаргьгдджана. Тер цагин дуд, чееджär дасгдад олн-ämtнә бийсиннь гаргьснла äдл дуд болдж одв.

Хальмгин бичäчнр, кезад чигн, эврәнн келн-ämtстәгьән, ю үздг болв чигн, тер тоотинь цугтагьинь хамдан даадж, эврәнн келн-ämtнә-иннь кишгин төлө, амгьулньтә джиргглиннь төлө, коммунистическ тосхлтд элдв күчтә диилврмүд бärхин төлө, шунлттагьар, үнн гол седкларн зүткдж оньдинд ноолдата.

Төрскән харсгч алдр дäänä цагт, хальмгин бичäчнрәс кесгн буугьан бärдж, хар мөртә фашистрин öмнәс эврәнн энькр социалистическ Төрскәннн амгьулн, төвкнүн джиргглин төлө, советск олн-ämtнәнн нерни төлө, цокц-әмән äрвлл уга ноолдцхала. Теднә тоод Инджин Лиджин, Көктән Эльдян, Нармин Морхаджин, Көглтин Даван, нань чигн бичäчнрин нерд заадж келдж болхми.

Тер цагт шинәс эклäд бичдж йовцхасн өсдж-босдж йовсн олн багьчу-кесгн Төрскән харсгч дäänлә эврәнн орн-нутган, олн-ämtән фашистск деермчнрәс харсдж, цокц-әмән өгцхäv. Темдглад теднәс зärминь келхлә иим улс болдж гарна: Буханка Бадм, Джимбин Бадм, Саткун Пюрвя, Кован Хонин, Пюрвян Бадм, Ванькин Намру, Эрнджәнә Сарнъ, нань чигн тиим кесг багьчуд. Төрскән харсгч дäänлә фронтд йовад, СССР-н Бичäчнрин Союзин член Эрднин Муутл алгддж одв. Эрднин Муутл — ик көдлмш кедж чадх, цаарандан өсх зөвтә билгтә поэт билä.

Хальмгин бичäчнрин гурвдгч хуртг орлцачнрт мана зүркин халун мөнд! күртл йир олн джилмүд давб. Эн джилмүдин саамд олн-зүсн йовдлмуд үздв. Хальмгин бичäчнрин организац эврәнн тоомсрта, нертә бичäчнр Амр Санан, Басньга Ваатр, — эднәс хагьцв, бичäчнр Леджнә Цөрн, Эрдюшә Сандж эдн оньгрцхäv.

Урн үгин хальмг литературин хаалгь — амр хаалгь биш билä.

Болв зуг Коммунистическ партин нилчär, энүнә тасрхан уга килм-джär, оньгар, урн үгин хальмг литератур, эврәнн Төрскн орн-нутгиннь цуг олн-зүсн келн-ämtсиннь литературта хамдан, делкән литератур дунд, öмн нүүрт йовгч советск литературас дасвр, сургьмдж авч, батта, лавта, чик хаалгь бärдж, уралан йовдж йовб.

Хальмгин бичäчнрин организацд ода деерән арв гар улс, СССР-н Бичäчнрин Союзин членд бääцхәнә. Шинәс эклäд бичдж йовх, өсдж-босдж йовх багьчуд бас олн.

Урн үгин хальмг советск литератур öслтин сонр, сарул у хаалгьд өрчксн, цаарандан делгддж, улм өбдддж өсхн мел ил.

Хальмгин бичäчнрин гурвдгч хуртг орлцачнрт мана зүркин халун мөнд!